

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Бородін Я.В.

студентка;

Курчатова А.В.

доктор філософії в галузі освіти,

старший викладач,

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського

РОЗУМОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ВЕКТОР ТВОРЧОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогодні ефективність системи освіти і виховання підростаючого покоління полягає не тільки у забезпеченні його певним обсягом знань, але й у створенні оптимальних умов для розумового розвитку, формування пізнавальної активності та формування творчого потенціалу дитини за допомогою різноманітних засобів освіти. Джерелом і підґрунтям розумової, пізнавальної активності дитини дошкільного віку, що задає тон і швидкість становлення когнітивних та особистісних структур, творчої діяльності дитини дошкільного віку виступає пізнавальна потреба, потреба у набутті нових знань, що є однією з наважливих потреб, особливо у період становлення психіки, особистості дитини. Принципова відмінність пізнавальної потреби від інших потреб, на думку І. Павлова, в тому, що вона практично ніколи не може бути насичена. Потреба в пошуку, що поступово трансформується у складний конгломерат розумових здібностей та мотиваційних факторів, виступає у ролі психофізіологічної основи творчості [6, с. 182].

Проблема дитячої творчості, природи її виникнення та розвитку вже впродовж кількох десятків років є предметом досліджень багатьох учених: Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Т. Казакова, О. Кульчицька. Відомі психологи та педагоги (В. Давидов, О. Запорожець, В. Кудрявцев, М. Поддяков, Є. Суботський та ін.) довели, що творчі здатності яскраво проявляються в дошкільному дитинстві й розвиваються у процесі спеціально організованого навчання, коли

діти оволодівають суспільно виробленими засобами діяльності. Л. Виготський наголошував на розвитку дитини в процесі співробітництва з дорослими через наслідування, завдяки чому виникають усі специфічно людські властивості свідомості [3].

О. Матюшкін, спираючись на роботи багатьох дослідників (Дж. Берлайн, А. Брушлинський, Е. Голубєва, Є. Ігнат'єв, В. Крутецький, Т. Кудрявцев, Н. Лейтес, М. Поддяков, Я. Пономар'єв, В. Теплов та ін.), теж вважає принциповим зв'язок творчої діяльності з проявами пізнавальної, дослідницької активності. Яскрава пізнавальна активність дошкільника, що є основою її пізнавальної мотивації та могутнім розвивальним механізмом творчості, на думку О. Матюшкіна, є важливою ознакою дитячої творчості. Про домінування пізнавальної мотивації свідчать дослідницька, пошукова активність дітей, значно нижчі пороги сприймання нового, тобто більш висока чутливість, сенситивність до нових стимулів, нової ситуації, здатність відкривати нове у звичайному. Особливості пізнавальної мотивації дитини проявляються також у високій вибірковості щодо нового предмета дослідження, у понаднормативній активності та інтелектуальній ініціативі, що й породжує творчі образи [7, с. 29].

Науково доведено, що саме дошкільний вік є найбільш сензитивним періодом розвитку творчості. Період від трьох до п'яти років сприятливий для формування творчості, бо дитина до цього віку, з одного боку, готова до соціалізації (сформованість мовлення), а з другого – ще не соціалізована. Для дитини весь світ ще загадковий та проблемний. За даними Д. Ельконіна, у віці близько трьох років у малюка з'являється потреба діяти, як дорослий, «зрівнятися з дорослим» (Є. Суботський) [4, с. 211].

Творча діяльність дітей, спрямована на присвоєння людської культури, на думку В. Кудрявцева, є неодмінною умовою розширеного відтворення творчих здібностей у сучасному суспільстві [8, с. 120].

На етапі дошкільної освіти особливу увагу варто приділяти розвитку творчих здібностей особистості. Ідея унікальності дитини, важливості розвитку її творчих здібностей, можливості вдосконалюватися та креативно розвиватися є основою формування її творчого потенціалу. Крім того, ідея розвитку творчої особистості знаходить відображення і в основних нормативних освітніх документах стратегії розвитку освіти України: Законі України «Про дошкільну освіту» [5], Базовому компоненті дошкільної освіти [1, с. 13].

Вектором творчості дитини дошкільного віку є розумова активність. Розумовий розвиток дошкільника відбувається в процесі діяльності: спочатку у спілкуванні, предметній діяльності, грі, а потім і в навчальній, трудовій, продуктивній (малювання, ліплення, аплікація, конструювання). Найбільш ефективно розумовий розвиток відбувається під впливом навчання і виховання.

Головним показником розвитку дитячого мислення є рівень сформованості образних і логічних мислительних операцій: як оволодіває дитина схематизованими уявленнями (образне мислення) та виокремленням і співвіднесенням істотних параметрів об'єктів (логічне мислення).

У розумовому вихованні важлива роль належить грі, в якій відображаються враження дітей про навколишню дійсність, творчо інтерпретуються їхні уявлення про предмети і явища, розуміння подій.

Як правило, дитяча розумова пізнавальна діяльність носить творчий характер і стимулює формування творчої спрямованості особистості дитини. У структурі її особистості провідну роль грає активна позиція маленького дослідника-експериментатора, що позитивно впливає на розвиток усіх сфер психіки дошкільника та визначає пошуково-дослідницьку будову його особистості.

У цілому, в ході розумової, пізнавальної, дослідницької діяльності в дошкільників:

- формується діалектичне мислення, тобто здатність бачити різноманітність світу в системі взаємозв'язків та взаємозалежностей;

- розвивається власний пізнавальний досвід в узагальненому вигляді за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, умовних замінників, моделей);

- розширюються перспективи розвитку пошуково-пізнавальної діяльності дітей шляхом включення їх у мисленнєві, моделюючі та перетворюючі дії;

- підтримується ініціатива, розвивається допитливість, критичність, самостійність, кмітливість [2, с. 38].

Все це є запорукою розквіту дитячої творчості. Творча сутність різних дитячих видів діяльності, полягає у тому, що вони не задається дорослими наперед у вигляді тієї чи іншої схеми, а будується самим дошкільником у міру отримання все нових відомостей про предмети, об'єкт, явища навколишньої дійсності. Пізнавальна діяльність, у дошкільному віці характеризується ускладненням та розвитком дій

цілеутворення: дитина сама ставить собі цілі, сама їх досягає, отримуючи нове знання про предмети, об'єкт, явища навколишньої дійсності.

На жаль, у сучасній практиці дошкільної освіти діяльність експериментування, дослідництва не заохочується ні педагогами, ні батьками дітей дошкільного віку. У освітньому процесі дошкільного закладу переважає принцип словесного транслювання інформації від дорослого до дитини, репродуктивний стиль діяльності, не зважаючи на всі науково-методичні розробки сучасних науковців, щодо особистісно-орієнтованого підходу в освітньому процесі, який з орієнтований на продуктивні види діяльності виходячи з індивідуальних та особистісних потреб дитини дошкільника. Вдома як і у дошкільному закладі дитина, обстеживши кімнатний простір, не знаходить достатнього поля для активної пізнавально-дослідницької діяльності. А система заборон: «Не можна!» – збільшується з кожним днем. З часом пізнавально-дослідницька, експериментальна діяльність, не підживлюючись, і поступово згасає.

Для заохочення розумової, пізнавальної активності, творчої діяльності дошкільнят важливо впроваджувати всі види пошуково-дослідницької діяльності, правильно оцінювати досягнення дітей, не переривати творчий процес; утримуватися від негативних оцінок, приймати твердження вихованців, не зловживаючи критичними зауваженнями; створювати ситуації вільного спілкування, обміну думками. Стійка позитивна атмосфера та емоційна привабливість занять спонукає дітей сміливо подавати власні ідеї, проявляти емоції, що сприяє становленню творчої діяльності.

Реалізація всіх вище вказаних напрямків та рекомендацій забезпечить ґрунтовну основу для розгортання розумової пізнавальної діяльності, творчого процесу та успішність формування творчої особистості дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. Москва : Изд. Смысл, изд. Эксмо, 2005. 512 с.
4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. СПб. : Издательство Питер, 2000. 368 с.

5. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017.

6. Курчатова А.В. Формування творчих здібностей дітей в українській родині. *Social and economic aspects of sustainable development of regions : monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017; ISBN 978-83-62683-52-9; pp. 398, illus., tabs., bibls. – P. 182–189.

7. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности. *Вопросы психологии*. 1989. № 6. С. 29–33.

8. Кудрявцев В.Т. Развитое детство и развивающее образование: культурно-исторический подход. Ч. 1. Современное детство и инновации в дошкольном образовании. Дубна : Изд-во РАО, 1997. 174 с.